

בין המצרים

ישנה תקופה, שבמבט שטחי נראה כאילו מי שמנסה לחיות אותה, לקיים את הנדרש בה ממנו, אמור לסבול מתחושת עצב, מתביעה עצמית נוקבת ומדכדכת עד דכדוכה של נפש.

תקופת "בין המצרים".

תחושות קטנות ואפסיות

בשבועות אלו, אנו אמורים לכאורה, לזכור ולחוש בעצמה את גודל האסון בזה שאין לנו בית מקדש. לזכור כמה אנחנו קטנים ואפסיים, רחוקים כל כך מהדרגה הגבוהה שזכו לה הדורות הקודמים. לשנן לעצמנו שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו חרב בימיו. ואם כן אנחנו אשמים בכל המצב. לכעוס על עצמנו שלא די בזה שאנחנו אשמים, אנחנו אפילו לא מחכים למשיח כלל. יש המהדרים להוסיף גם את העונש על כך שאיננו מצפים, שמי שאינו מצפה כראוי לביאת המשיח לא יזכה חס ושלום לראותו.

ההרגשה שאנחנו מקבלים בימים אלה, מי שמנסה להתאבל, היא כזו: אנחנו קטנים ואפסיים, אשמים בכל הצרות, רק עושים נזקים ולא מנסים לתקן אין סיכוי להגיע לאבלות על החורבן, ליבנו יבש, סתום וחתום. המסקנה היא: לחכות שיעברו הימים האלו איכשהוא.

וחבל כל כך!

בפעם המי יודע כמה אנחנו מחליפים זהב בעופרת. ניתנו לנו ימים שאנחנו יכולים להתרומם בהם, לרכוש לעצמנו תחושת גדלות בעבודת השם, ובגלל טעות בהבנה אנחנו חושבים שקיבלנו עונש. כי לא זו בלבד שעבודת הימים הללו כתיקנה לא אמורה לגרום לתחושת עצב ויאוש, אלא אדרבא: כל העבודה בנויה על רוממות הרוח. אם את כל השנה ניתן לעבור איכשהוא גם עם רוח שפלה, בימים אלו רוממות הרוח היא קריטית להצלחת העבודה.

החורבן - מהו?

אנחנו מתאבלים בימים אלו על חורבן בית המקדש. מהי מהותו של החורבן? מה השתנה בין קודם החורבן לאחריו? לכאורה, השתנו כמה וכמה דברים משמעותיים. ראשית - החורבן שינה את עם ישראל שינוי תהומי, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. מבחינה גשמית - לפניו היינו ברום המדרגה, מבחינה כלכלית, מדינית, צבאית. "לא האמינו מלכי ארץ... כי יבוא צר ואויב בשערי ירושלים". המעיין במדרשי חז"ל יראה את גודל ההערכה לעם ישראל מצד האומות, וגודל הצלחתם בכל תחום. מבחינה רוחנית - בית המקדש היה בקרבנו לב פועם, מוקד החיים הרוחניים. עם ישראל לא האמין לירמיהו שהתנבא על החורבן. זה היה נראה פנטזיה פרועה. "היכל ה', היכל ה' המה!" (ירמיהו ו') כלומר, לא יתכן שהיכל ה' יחרב. השראת השכינה היתה מוחשית להפליא.

אבל בנוסף לכך, החורבן השפיע גם על כבוד שמים באופן נורא. לפני כן ידעו הכל כי יש א-להים בישראל, כפי שמאריך שלמה המלך בתפילתו (מלכים א' ז'), ולאחר מכן, כשעם ה' התדרדר לשפל המדרגה, חשבו הכל כי ירד כוחו של ה', עפ"ל. כך טיטוס דיבר: "כסבור, הרג את עצמו!" (גיטין נו:).

לכאורה היה מתבקש שעיקר הצער הנדרש מאיתנו בימים אלו יהיה על כך שהשכינה בגלות, מושפלת עד עפר. ואכן, ברור שיש תביעה עלינו לחוש בכך: "בבית ישראל ראיתי שערוריה, אין איש שם על לב שלמה אהיה כעוטיה, כקיר נטוי וכגדר הדחוייה, המדבר הייתי לישראל, אם ארץ מאפליה?!" (תיקון חצות). אבל השאלה היא, האם זהו עיקר האבלות המתבקשת מאיתנו בימים אלו.

מגילת איכה - תיאור שפלות ישראל

נפתח את מגילת איכה, המגילה שכתב ירמיהו הנביא לעם ישראל לדורותיו, לקונן על החורבן. מה הנושא העיקרי עליו מדברת המגילה? השפלתו של עם ישראל. הן השפלת כבודם, והן השפלת גופם. הנביא מאריך לתאר איך ירד עם ישראל ממדרגתו. מעיר רבתי עם - היינו כאלמנה. משרתי במדינות - היינו למס. כל רעינו בגדו בנו, כל רודפינו השיגונו. צרינו לראש, יצא מאיתנו הדרנו. כל זה תיאור של ההשפלה הנוראה של כבודנו. וכמו שמספרת הגמרא בחגיגה (ה:), שרבינו הקדוש קרא במגילת איכה, עד שהגיע לפסוק "השליך משמים ארץ תפארת ישראל", ואז לא יכל להמשיך עוד. המגילה נפלה מידו, והוא אמר: "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא".

הנושא השני המרכזי של המגילה הוא: השבר הגשמי, הצרות הנוראות והשחיתות שעברנו. תשתכנה אבני קודש, דבק לשון יונק, עוללים שאלו לחם, ידי נשים רחמניות בישלו ילדיהן, ועוד ועוד.

חורבן בית המקדש, צער השכינה, הירידה הרוחנית, מוזכרים רק זעיר פה זעיר שם. מדוע? איך זה יתכן? הרי ברור לכל שזוהי עיקר הטרגדיה!

האבילות הבסיסית - על מצב העם

התשובה היא כי לא יתכן להגיע לתחושת אבלות, חסר אמיתי וכואב, על דבר שמעולם לא הכרנו. גם ילד שאביו נפטר בהיותו בבטן אימו, לא מסוגל להתאבל על כך שאין לו אבא, אלא אם כן הוא רואה את חבריו שזכו לאבא חי, והדבר ממחיש לו מה הוא מפסיד. אבל נניח שהוא היה גר בעיר של יתומים, כולם יתומים מאב, ולא יודעים כלל מה זה אב מחנך, חזק ותומך - לא היתה שייכת אצלו שום תחושת אבלות על האב שאיננו. בדיוק כמו שאיננו מתאבלים על כך שאין לנו כנפיים.

משום כך, וכדי שנוכל להתאבל על החורבן, אנחנו מתאבלים על השפלתו של העם. הירידה הנוראה שלנו, הן מבחינה גשמית, והן מבחינת כבוד העם. בזה יש לנו מושגים, הרי כולנו רואים את הגאווה הלאומית של ארה"ב, את השפע הכלכלי בשוויץ וביפן. התרגלנו לחיות בשפל

המדרגה, התרגלנו לבזיונות ולשנאת ישראל, לשלילת הלגיטימיות שלנו להתקיים. אבל לפחות בימים אלו מעוררים אותנו לזכור שלא כך אנחנו!

השפע של אומות העולם הוא גנוב מאיתנו. מקור השפע הגשמי בעולם הוא מכח התורה והמצוות שאנחנו עושים. אנחנו הבסיס הכלכלי והבטחוני של כל אלו שמואילים ברוב חסדם לשלוח לנו קצת כסף וקצת עזרה צבאית. והם עוד מביטים עלינו בהתנשאות.

כל השנה אנחנו חיים עם זה. התרגלנו, ואפילו לא מרגישים שיש כאן עוול. אבל בתקופה זו יש לנו הזדמנות להביט על הדברים ממבט אמיתי. לזכור מי אנחנו באמת. איך חולל הכבוד שלנו, איך ניתנו למשיסה ובזיון.

אבלות ברמה כזו יכול כל אחד להרגיש. עם קצת מחשבה לא קשה להרגיש צער אמיתי על השפע והטוב שהיה לנו פעם, על החיים היפים והמכובדים שיכלו להיות לנו, אם לא שאיבדנו אותם.

זו הסיבה שבדורות קודמים הרגישו היטב את אבלות החורבן, החיים בגלות היו קשים מנשוא. ההתעללות ביהודים היתה מוחשית ומורגשת היטב בחיי היום יום. הציפיה למשיח, לשלוח ולכבוד ישראל, ללחם לאכול ובגד ללבוש מבלי לסכן עבורו את החיים, היתה מוחשית. היום, בחסדי ה' אנחנו חיים במצב רגוע יחסית, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה בטחונית, לא חיים בתוך הגויים כמו פעם, ולכן קשה יותר להרגיש את החורבן. אבל עם קצת מחשבה, מחשבת גדלות, ניתן בהחלט להגיע לזה.

כאשר ירמיהו הנביא כותב מגילת קינות לדורות, הוא כותב קינות השוות לכל נפש, שכל מי שיקרא בהן יבין את הטרגדיה שבחורבן. לכן הוא לא מאריך בתיאור הצער של שכניה בגלותא וחילול ה'.

לשתף את צער השכינה

אלא שכאן יש להוסיף נקודה חשובה ויסודית.

ישנו הבדל מהותי, תהומי, בין יהודי המתאבל על חורבן עמו, לבין שווייצרי או יפני העושה זאת. גוי מעוניין רק בכבוד עמו ותו לא. יהודי שכואב את כאב עמו כואב גם כן את כאבו של אביו שבשמים, כי "קוב"ה וישראל חד הוא".

מקור הדברים מן הגמרא (חגיגה ה:): "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה". יש בגמרא שני פירושים על כך: א. מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהן. ב. מפני גאוותה של מלכות שמים. כידוע דרכו של המהר"ל לפרש שאין מחלוקת באגדתא אלא שני הפירושים משלימים זה את זה. לפי זה אין כאן שני דברים, אלא חילול כבודן של ישראל הוא בעצם חילול כבוד שמים.

זוהי הרמה המינימלית של אבלות החורבן. אבל ישנה גם כן רמה גבוהה יותר, שבני תורה בעלי רגש בעבודת ה' מסוגלים להגיע גם אליה.

לכאוב את הקטנות

הקטנות שלנו בגשמיות בעקבות החורבן הוא רק משל לקטנות שלנו ברוחניות [כך ברא ה' את העולם - הגשמיות היא לבוש ומשל לרוחניות, כך בנוי הגוף שלנו, רמ"ח אברים גשמיים כנגד רמ"ח אברים רוחניים. כך בנויה חכמת התורה, שהיא הלבוש לחכמת האמת, וכך בנויות כל המערכות]. כפי הירידה הנוראה שלנו בגשמיות, כך היא ירידתנו ברוחניות.

אין הכוונה שערך המעשים שלנו ירד. אדרבא, כיון שהכלים שלנו קטנים כל כך, יש במאמצים שלנו לעבוד את ה' למרות הכל ערך נורא ועצום. אנחנו אמורים, על ידי מעשינו, לתקן את התיקון השלם ולהביא את בנין בית המקדש השלישי. אבל אחרי הכל, אנחנו מדשדשים בקטנות.

ניקח לדוגמא ראש ישיבה גדול ומפורסם, פה מפיך מרגליות ששיעוריו מתפרסמים בהיכלי הישיבות. ויהי היום, והוא עבר אירוע מוחי קשה. הוא שכב מחוסר הכרה כמה שנים, וכולם כבר התייאשו ממנו. ביום בהיר הוא לפתע פקח את עיניו. כעת הוא מתאמץ בכל יכלתו להוציא משפט שלם מפיו. אלו שלא מכירים את עברו המפואר, עומדים סביב מיטתו ומאשרים לראות שהצמח התעורר ומסוגל אפילו לדבר, אבל אלו שמכירים את האיש, בקושי עוצרים את דמעותיהם: האיש שכל עולם התורה רעש ממנו, כעת בקושי מצליח לדבר!

זהו המצב שלנו. בזמן בית המקדש היינו אנשים עצמתיים, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. הנסיונות לא היו האם לגלוש חלילה באינטרנט או לא, האם לרכוש פלאפון מאושר מטעם ועדת הרבנים או לזלזל ח"ו. הנסיונות היו במושגים של גדלות, האם להאמין לנביאי האמת או לנביאי השקר. האם להדבק בעבודת ה' לכדו, או להיסחף אחר עבודה זרה - שהוא יצר רוחני גבוה מאוד. הפושעים של עם ישראל ידעו להשביע את המלאכים, להשתמש בקבלה מעשית שאין כיום מי שיודע אותה.

ממושגים של גדלות ירדנו לדשדוש בבוץ רדוד. ממושגים של קירבת ה' מוחשית יום יומית, ירדנו לתחושת התעוררות פעם בשנה בתפילה נעילה. ממושגים של ידיעת התורה, אפילו אצל רשעים, (אחאב ומנשה זכו לדרוש עשרות פנים בתורת כהנים, עיין סנהדרין פרק חלק) ירדנו למצב שידיעת כמה מסכתות מביאה אותנו לשמחה עצומה. אין כאן חס ושלום זלזול בערך מעשינו. הקדוש ברוך הוא לא דורש מאיתנו עבודה של דורות קודמים. יתירה מזו, אנחנו, שעובדים עם כלים פשוטים, עובדים יותר קשה מבחינה מסוימת, ובכוחנו להביא על ידי עבודתנו את המשיח, התיקון השלם של הבריאה ובנין הבית השלישי. אין לזלזל במעשים שלנו. אבל יש להצטער על קטנות המושגים, קטנות הכלים וקטנות המוחין!

זוהי בעצם עבודת הימים הללו. להתנער מהמושגים של הקטנות שהתרגלנו אליהם - לפי המצב שנולדנו בו. לרצות את הגדלות האמיתית, שאנחנו ראויים לה, שהקדוש ברוך הוא כל כך רוצה להשפיע עלינו. להפסיק לחיות בהשלמה עם המצב הזה. לזכור שנולדנו לחיות בגדלות, לא להשאר קטנים.

זוהי עיקר האבלות על החורבן.

והדברים מפורשים ברמב"ן בספר הגאולה (כתבי רמב"ן ח"א עמ' רפ)